

Şeyh Gâlib'in 'Efendim' Redifli Müseddes Naat-ı Şerifine Dair Birkaç Not A Few Notes on Sheikh Galib's Museddes Naat-ı Şerif with 'Efendim' Rhyme

İsmail GÜLEÇ*

ÖZ

Şeyh Gâlib (ö. 1799), Klasik Türk Edebiyatı'nın üslup sahibi şairlerindendir. Edebiyat ile ilgilenenlerin bildiği çok sayıda şiiri vardır. Müseddes naat-ı şerifi de özellikle tekke çevrelerinde çokça bilinir ve okunur. Müseddeste yer alan 'müeyyed', 'sultan' ve 'yakma' kelimeleri 'müebbed', 'burhân' ve 'kakma' şeklinde de okunmakta ve söylenmektedir. Şeyh Gâlib'in yayınlanan divânında, kimi şiir mecmualarında ve özellikle Osmanlı döneminde yetmiş hafızların okuyuşlarında görülen farklı tercihler konu üzerinde durmayı gerekli kılmıştır. Bu çalışmada farklı okunuşu olan bu üç kelimenin hangisinin tercih edilmesi gerektiği şiirden ve anlamından hareket edilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Metin incelemesi, Hafız Cevdet Soydanses, Naat*

ABSTRACT

Sheikh Galib (d. 1799) is one of the poets who have style in Classical Turkish Literature. He has many poems known to those who are interested in literature. The museddes naat-ı şerif, which is the subject of the research, is also widely known and read, especially in takka/mystical circles. The words 'müeyyed', 'sultan' and 'yakma' in the museddes are also read and pronounced as müebbed, 'burhan' and 'kakma'. It is necessary to dwell on the differences seen in Sheikh Galib's published divans, in some poetry collections, and especially in the readings of hafizes trained in the Ottoman period. In this article, it will be tried to explain which of these three words, which have different readings, should be preferred, based on the poem and its meaning.

Keywords: *Poetry review, Hafız Cevdet Soydanses, Naat*

Extended Summary

Sheikh Gâlib's museddes naat-i sharif, consisting of seven lines, is one of the most well-known poems of our literature. Considered one of the most beautiful naat of Turkish poetry and admired so much that it is said to be unlikely to be written again, this museddes was composed and recited and listened to with pleasure, especially in wisdom assemblies. Over time, the differences between some readings and the text caused question marks in minds, and as a result of discussions, it was stated that different words should be preferred instead of some words.

In two published editions of Sheikh Gâlib's Divân and in an unpublished doctoral dissertation, in addition to what I have seen and heard in private conversations, as far as we can determine from a recording read by Hafız Cevdet Soydanses (d. 1996), different readings of the following three words in the naat are encountered.

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi,
ismail.gulec@medeniyet.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-0174-148X>).

1. Mueyyed: The word mueyyed, which is repeated in the mütekerrir (repeated) couplet, is sometimes rendered as muebbed. Sultan-ı müeyyed: Bu tamlama burhân-ı müeyyed olarak da okunmaktadır.
2. Sultan-ı mueyyed: This phrase is also read as burhân-ı mueyyed.
3. In the seventh and last clause, the phrase "dûzâha yakma" is spelled and read as " dûzâha kakma".

There are many copies of Şeyh Gâlib's Divân as well as many editions. In all editions, the phrase appears as "sultân-ı müeyyed".

The phrase "dûzâha yakma" in Esad Efendi 2676, Bulak Edition and Naci Okçu editions appears as "dûzâha kakma" in Halet Efendi 657, Abdülkadir Gürer, Muhsin Kalkışım and Ozan Yılmaz editions. Hafız Cevdet Soydanses also reads the naat as "dûzâha kakma".

However, when we consider that there is always the possibility that a manuscript may be mistakenly written, typeset, and read incorrectly by the author in a manuscript, by the publisher in an edition, and by the scholar in an edition, it is clear that these three readings need to be evaluated from different perspectives.

The first word whose pronunciation we discuss is mueyyed/muebbed. There are examples of the word being read in both ways.

In Hasan Basri Çantay's work entitled Âkifnâme, in his excerpt from Mehmet Akif's poem titled 'Said Pasha Imam', the line in question appears as "You are sultân-ı müebbedsin efendim". In the edition prepared by Ertuğrul Düzdağ, which is considered to be the most authoritative edition of Safahat, the word appears as mueyyed. In a poetry collection from the XIXth century, the word is also written as müebbed.

It is also possible that the spelling of the letters ye (ô) and be (l) are close to each other, especially at the beginning of the word, and in some manuscripts ye can be read as be.

When we look at the dictionaries for the word mueyyed, we see that it has two meanings. When it is used for objects, it means "strengthened, fortified", and when it is used for people, it means "supported and helped". Therefore, since it forms a compound with sultan, it means "the sultan who is supported and helped", and the meaning of "the sultan who is strengthened and fortified" is not encountered. Therefore, at this stage, it is obvious that more evidenced information is needed for it to be read as perpetual.

Those who think that the müeyyyad should be müebbed proceed from two points. The first is that they think the meaning of müebbed is more appropriate than müeyyed; the second is that repeating the rhyme of the fourth verse of the line and using the same rhyme twice in the same line is a flaw and that a poet like Şeyh Gâlib would not make such a flaw. However, there are examples of the use of mueyyed in Sheikh Galib's divan and there is no use of reading muebbed in this way. There are also examples of a word being used as rhyme twice in the same bend. Therefore, the reading of the word should be mueyyed in terms of both meaning and rhyme

Another issue that has been debated is the issue of "sultân-e muayyed/burhân-e muayyed". Cevdet Soydanses (d. 1996), one of the most important hafiz of the last period, reads the phrase 'sultân-ı mueyyed' as 'burhân-ı mueyyed' in an audio recording ([url1](#)) taken at a friendly gathering. The phrase, which we can translate into modern Turkish as "fortified evidence", considering the meaning of mueyyed as used for objects, is not acceptable in two respects. First, the person addressed in the first line of the couplet is clear and the same person is addressed in the second line. Therefore, due to the flow of the poem, the addressee is clear and the presence of an object is not in accordance with the nature of the poem.

The second is the weakness in the meaning of the phrase burhân-ı mueyyed. The burhân itself is itself mueyyed and emphasizing it again is not the kind of association that classical poets would make. If something is an evidence, it must be mueyyed. If it is not verified, it lacks the

characteristic of being evidence. Every demonstration is also verified. Unconfirmed knowledge cannot be a demonstration. Therefore, it is more reasonable for the phrase to be sultân-ı mueyyed, both because of its meaning and because Shaykh Gâlib uses mueyyed for individuals. Considering the points we have explained above, it is conceivable that in a long poem recited by heart, Hafız Cevdet Soydanses recited a word he found appropriate at the time instead of the word he could not remember. The fact that Soydanses recited the third and fourth lines of the poem by changing the place of the lines shows that he made such small savings.

The third word whose pronunciation is discussed in the article is kakma/yakma. In some copies and in the Okçu edition, the word translated as "yakma" is translated as "kakma" in other copies and editions. Hafız Cevdet Soydanses' audio recording reads the verse in the same way. It is not normal for a great poet like Şeyh Gâlib to use the same rhyme in two consecutive lines so clearly and with the same meaning.

When we look at the dictionaries and the sentence structure, it is understood that the word should be inlaid and the verse can be translated into today's Turkish as follows:

Do not push us to hell with the hand of rejection; do not throw us into the fires while we desire to meet you.

While our poet burns with the desire to meet the Prophet, he thinks that not being with the Prophet is like hell for him in fear of not being accepted by him, and he pleads with the Prophet, saying "Do not take me away from you". Here, hell for the poet is to stay away from the Prophet. Therefore, hell is used here as a metaphor to express the poet's feelings. In the other couplet where the same rhyme is used, there is a very common usage of burning with the fire of longing. Therefore, it seems possible that the first of the lines ending with the same rhyme is "kakma".

To briefly summarize what we have said so far, the preferences for muebbed and burhan in Şeyh Gâlib's famous museddes naat-i sharif do not seem reasonable. The rhyme of the verse that is burnt is much more likely to be inlaid, which also enhances the meaning of the text.

Giriş

Şeyh Gâlib'in yedi bentten oluşan museddes naat-ı şerifi edebiyatımızın çok bilinen şiirlerinden biridir. Türk şiirinin en güzel naatlarından biri kabul edilen ve bir daha yazılmasının pek mümkün olmadığı söylenecek kadar beğenilen bu museddes, bestelenmiş özellikle hikmet meclislerinde zevkle okunmuş ve dinlenmiştir. Zaman içinde kimi okuyuşlar ile metinde görülen farklılıklar zihinlerde soru işaretlerinin oluşmasına neden olmuş, tartışmalar sonucunda kimi kelimeler yerine farklı kelimelerin tercih edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Şeyh Gâlib'in *Divân*'ına dair yayımlanan iki neşirde ve yayımlanmamış bir doktora tezinde, özel sohbetlerde görüp işittiklerimin yanı sıra, Hafız Cevdet Soydanses'in (ö. 1996)¹

¹ Son devrin önde gelen müsikîşinâs hâfızlarından Cevdet Soydanses, 1902'de İstanbul'un Karagümrük semtinde doğdu. Babası Süleyman Efendi, o devrin İstanbul'unda icâzet vermeye yetkili üstâd bir Kur'ân okuyucusu (kurrâ) ve Karagümrük'deki Atikalipaşa Camii'nin imâmı idi. Ailesinde hafız ve şeyh efendiler bulunmakta idi. Cevdet Bey, aile geleneğine uygun bir şekilde küçük yaşta hâfız olur ve başta babası Süleyman Efendi olmak üzere, dönemin ileri gelen hocalarından Kur'ân ilimlerini tahsil eder. Gençliğinde İstanbul'un birçok camilerinde müezzinlik yapan Cevdet Soydanses, 1923 senesinde son Halife Abdülmecid Efendi'nin müezzinliğine getirilir. Bir yıl kadar Dolmabahçe Sarayı'nda bulunduktan sonra Ankara'ya giderek bambaşka bir işe girer. Ziraat Bankası'nda memurluğa başlar, çeşitli şubelerde yıllarca çalışır. 1950'de emekli olduktan sonra İstanbul'a dönüp Şişli Camii'nin imam-hatipliğini yapan Soydanses 1996 yılında İstanbul'da vefat eder. Müsikî dersi aldığı hocası, önceleri Malta kahvesinde, daha sonra da Hâfız Ahmet Paşa Camii karşısındaki meşkhânesinde haftanın belirli günlerinde verdiği derslerle birçok meşhûr müsikîşinâs yetiştiren Tarık-i Kâdiriyye meşâyihinden Edhem Efendi'dir. Talebeleri arasında başta Hâfız Cevdet Efendi'nin dayısı Hâfız Sâmi olmak üzere Hâfız Kemal, Hâfız Mecid (Sesigür), hânende Arap Hüsni, hânende Arap Cemal (Câlân), Neyzen Süleyman Erguner gibi kıymetli müsikîşinâslar vardır.

okumuş olduğu bir kayıttan (url1) tespit edebildiğimiz kadarı ile naatta geçen şu üç kelimenin farklı okunuşlarına tesadüf edilmektedir.

1. Müeyyed: Mütেকerrir beyitte tekrar edilen *müeyyed* kelimesi bazı yerlerde *müebbed* şeklinde geçmektedir.
2. *Sultan-ı müeyyed*: Bu tamlama *burhân-ı müeyyed* olarak da okunmaktadır.
3. Yedinci ve son bentte “düzâha yakma” ibaresinin “düzâha kakma” şeklinde imlası ve okunuşu vardır.

Okunuş farklılığı olduğu durumlarda yapılması gereken ilk iş metnin yazma nüshalarına, varsa Arap harfli baskısına ve yapılmış akademik neşirlere bakmaktır. Şeyh Gâlib’in *Divân*’ının birçok nüshası bulunmaktadır. Süleymaniye Esad Efendi 2676 ve Halet Efendi 657 numaralı yazma nüsha bu üç kelimenin okunuşu hakkında bizde bir kanaatin oluşmasına katkıda bulunacaktır. *Divân* ayrıca Mısır Bulak Matbaasında basılmış (1252), Abdülkadir Gürer (1993) Naci Okçu (2011) ve Muhsin Kalkışım (2013) tarafından üzerinde akademik çalışmalar yapılmıştır. *Divân*’ın son ve popüler neşri Ozan Yılmaz (2023) tarafından yapılmıştır.

Yapılan tüm neşirlerde mütেকerrir beyitte “sultân-ı müeyyed” ibaresi yer alırken Esad Efendi 2676, Bulak Baskısı ve Naci Okçu neşirlerinde “düzâha yakma” olarak geçen ibare, Halet Efendi 657’de, Abdülkadir Gürer, Muhsin Kalkışım ve Ozan Yılmaz neşirlerinde “düzâha kakma” şeklinde geçmektedir. Hafız Cevdet Soydanses de naat-ı şerifi “düzâha kakma” şeklinde okumaktadır.

Ancak bir yazmada müstensihin, basmada mürettibin ve neşirde de akademisyenin sehven yanlış yazma, dizme ve okuma ihtimalinin her zaman mevcut olduğunu düşündüğümüzde bu üç okunuşun farklı açılardan değerlendirilmeye muhtaç olduğu açıktır.

1. Müeyyed Müebbed Olabilir mi?

Hasan Basri Çantay’ın *Âkifnâme* isimli eserinde şairin ‘Said Paşa İmamı’ başlıklı şiirinden bahsederken Şeyh Gâlib’in müseddesinden alıntı yaptığını söyledikten sonra metni iktibas eder (Çantay 1966: 219). İktibas edilen bu metinde söz konusu mısra “Hak’tan bize sultân-ı müebbedsin efendim” şeklinde geçerken Safahat’ın en muteber neşri kabul edilen Ertuğrul Düzdağ’ın hazırladığı baskıda ise kelime müeyyed olarak geçmektedir (Ersoy 1996: 486). XIX. yüzyıla ait bir şiir mecmuasında da ilgili müseddesin müebbed şeklinde yazıldığı görülmektedir (İnciroğlu 2018: 29). Ye (ﺀ) ve be (ﺏ) harflerinin özellikle kelime başında iken imlasının birbirine yakın olması ve bazı yazmalarda ye’nin be şeklinde okunabilmesi de mümkündür.

Ayrıca dijital platformlarda kimi sitelerde ve katıldığım sohbetlerde ‘müeyyed’in ‘müebbed’ şeklinde okunduğu ve yazıldığına da şahit oldum.

Müeyyed’in, müebbed olması gerektiğini düşünenler iki noktadan hareket etmektedir. İlki müebbedin anlamının müeyyedden daha uygun olduğunu düşünmeleri; ikincisi ise bendin dördüncü mısramın kafiyesinin tekrar edilerek aynı bent içinde bir kafiyenin iki kere geçmesinin kusur olması ve Şeyh Gâlib gibi bir şairin böyle bir kusur yapmayacağına dair düşünceleridir.

Müeyyed kelimesi için sözlüklere baktığımızda iki anlamı olduğu görülür. Nesne için kullanıldığında, “kuvvetlendirilmiş, sağlamaştırılmış”, kişiler için kullanıldığında ise “yardım gören desteklenen” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla sultan ile birlikte bir terkip oluşturduğu için “desteklenen, kendisine yardım edilen sultan” anlamı çıkmakta ve “kuvvetlendirilmiş ve sağlamaştırılmış sultan” anlamının kullanıldığına tesadüf edilmemektedir. Dolayısıyla şu aşamada müebbed olarak okunması için daha çok delillendirilmiş bilgiye ihtiyaç duyulduğu aşikârdır.

Şeyh Gâlib *Divân*'ında müeyyed kelimesinin kullanıldığı yerleri taradığımızda adı geçen müseddes dışında üç şiirde daha bu kelimenin kullanıldığını görürüz. Bu şiirlerin ikisi tarih², biri de *Hikâye-i Seyyâh*' başlığını taşıyan bir mesnevidir. *Divân*'da içinde müeyyed geçen mısra ve beyitler şunlardır:

Sâhib-kırân denir o hidiv-i müeyyede (ŞGD T6 17a)

Müeyyed pâdişehdir devletin sâhip-zuhûrudur (ŞGD T25 2a)

Nasîbîn var imiş çûn nânımızda

Muazzezs müeyyed yanımızda (ŞGD Hikâye-i Seyyâh)

Görüldüğü gibi üç yerde de müeyyed, kişiler için kullanılmıştır. Sene tebriki için yazılmış bir tarihte geçen hidiv, vezir anlamında bir unvandır. İkinci örnek III. Selim'in Nizâm-ı Cedid için yaptırdığı binaların tamamlanmasına dair düşürülen tarihte geçer ve müeyyed padişah III. Selim için kullanılmaktadır. Üçüncü örnek ise Attar'ın bir hikâyesinden esinlenerek kaleme alınan bir seyyahın yolculuğunda seyyahı öldürmek üzere alıkoyan hırsızın öldürmekten vazgeçme sebebini açıklarken, muhatabına seslenirken geçer ve kelime yine bir şahıs için söylenmiş olur. Dolayısıyla müseddeste geçen müeyyed de kişi için kullanılmış olup Hz. Peygamber'in Allah tarafından desteklendiğine ve kendine yardım edildiğine işaret edilmek için kullanılmış bir sözcüktür.

Müebbed olması gerektiğine dair görüşün bir gerekçesi de bir bend içinde bir kafiyenin iki kere kullanılmamasının kusur olduğuna dair düşüncedir. *Divân*'da yer alan müseddeslere baktığımızda bir bentte aynı kelimenin iki kere kafiye olduğu görülmektedir. *Divân*'da yer alan ikinci ve üçüncü müseddeste tekrar eden kafiye bulunmamaktadır. Dördüncü müseddesin ilk bendinde birinci ve dördüncü mısraların kafiyeleri (gâhî) aynıdır. Beşinci ve altıncı müseddesin ilk bendinde tekrar edilen kafiye yoktur. Yedinci müseddesin ilk bendinin üçüncü ve dördüncü mısralarının kafiyesi (şâdân) aynıdır. Görüldüğü gibi Şeyh Gâlib, müseddeslerinde bir bentte aynı kelimeyi iki kere kafiye olarak kullanmaktadır. Bu noktadan hareketle Şeyh Gâlib'in müeyyed kelimesini kullanmasına bakıldığında bir bentte kafiye olarak iki kere geçmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Bu açıklamaların ışığında hem anlam hem de diğer kullanımları göz önünde bulundurularak kelimenin, müeyyed şeklinde okunmasının tercih edilmesi daha makul görünmektedir.

2. Sultân-ı Müeyyed mi, Burhân-ı Müeyyed mi?

Son devrin önemli hafızlarından Cevdet Soydanses (ö. 1996) bir dost meclisinde alınan ses kaydında (url1) 'sultân-ı müeyyed' ibaresini 'burhân-ı müeyyed' olarak okumaktadır.

Arapça bir kelime olan burhân "berraklaştırma, açığa çıkarma, delil getirme" anlamında berahe fiilinden türemiş bir kelime olup sözlüklerde "kanıt, delil, hüccet, beyyine" olarak izah edilir. Mantık ilminde ise "*Bir hükmün, bir önermenin delil olarak kendisine dayandırıldığı, önceden doğru diye kabul edilmiş olan hüküm.*" veya "*Kendilerinden zorunlu kesin bilginin hasıl olduğu öncüllerden yapılan kıyas*" (Emiroğlu 2013: 207) olarak tarif edilmektedir.

Müeyyed'in nesnelere için kullanılan anlamını düşünerek "sağlamlaştırılmış delil" şeklinde günümüz Türkçesine aktarabileceğimiz ibare, iki bakımdan kabul edilebilir bulunmamaktadır. İlk olarak, beytin ilk mısrasında muhatap olarak seslenilen kişi bellidir ve ikinci mısradan da aynı kişiye seslenilmektedir. Dolayısıyla şiirin akışı gereği muhatap bellidir ve bir nesne olması şiirin doğasına uygun değildir.

İkincisi ise burhân-ı müeyyed tamlamasının anlamındaki zayıflıktır. Burhânın kendisi bizzat müeyyed olup tekrar üzerinde durulması, vurgu yapılması klasik şairlerin yapacakları

² Tarih ile kastedilen herhangi bir olayın oluş zamanını bildirmek üzere ebce hesabıyla mısra, beyit veya farklı nazım biçimlerinde söylenmiş manzumeler kastedilmektedir.

türden bir bağdaştırma değildir. Bir şey delil ise müeyyed olmak zorundadır. Müeyyed değilse delil olma özelliğinden yoksundur. Her burhân aynı zamanda müeyyedir. Teyit edilmemiş bilgi burhân olamaz. Dolayısıyla hem anlamı itibarı ile hem de Şeyh Gâlib’in müeyyedi şahıslar için kullanmasından dolayı ibarenin sultân-ı müeyyed olması daha makuldür.

Yukarıda izah ettiğimiz hususlarla birlikte düşünüldüğünde ezbere okunan uzun bir şiirde Hafız Cevdet Soydanses’in hatırlayamadığı kelime yerine o an için uygun bulunduğu bir kelimeyi okuduğu düşünülebilir.^{3*} Soydanses’in, şiirin üçüncü ve dördüncü bentlerinde de mısraların yerini değiştirerek okuması bu tür küçük tasarruflarda bulunduğunu göstermektedir.

3. Kakma mı Yakma mı?

Naci Okçu neşrinde ve yaygın kullanımda dikkat çeken bir diğer husus son bentte peş peşe gelen “yakma” kelimesidir.

*Bîçâredir ümmetlerin isyânına bakma
Dest-i red urup hasret ile dûzaha yakma
Rahm eyle amân âteş-i hicrânına yakma
Ez-cümle kulun Gâlib-i pür-cürmü bırakma*

Şeyh Gâlib gibi büyük bir şairin peş peşe iki mısradaki aynı kafiyeyi bu kadar açık ve aynı anlama gelecek şekilde kullanması normal karşılanacak bir durum değildir. Abdülkadir Gürer’in doktora tezinde (1993: 218), Muhsin Kalkışım’ın neşrettiği *Şeyh Gâlib Divânı*’nda da (1994: 188), Ozan Yılmaz’ın yayınladığı *Divân*’da da kelime ‘kakma’ olarak geçmektedir (Yılmaz 2023: 311). Hafız Cevdet Soydanses’in ses kaydında da mısra aynı şekilde okunmaktadır:

Dest-i red urup hasret ile dûzaha kakma

Kakmak kelimesi eski Türkçede *kakı-* şeklinde geçer. *Divânü Lügati’t-Türk*’te “kakı-kızmak, öfkelenmek, sinirlenmek || zürnen, zornig werden, in Wut geraten [Uyg.]; kaçkı- kızmak, rahatsız olmak” şeklinde geçerken *kak-* ise “hafifçe vurmak; dövmek; kakmak” (Kaçalın 2021: 212) olarak aynı anlama gelecek şekilde verilmiştir. Clauson’un (1972) sözlüğünde ise içeri girmeden önce kapağı vurmak, kakımak ise gadabanın mukabili olarak hiddetlenmek, kızmak olarak anlamlandırılmıştır.

Yeni Tarama Sözlüğü’nde (Dilçin 1983) “kalkmak, kabarmak; çalmak, vurmak, itmek, tepmek; çakmak, saplamak”; *Kubbealtı Sözlük*’te “El veya ayakla itmek, ittirmek, itip dürtmek, vurmak, vura vura bir yere sokmak, çakmak, saplamak” anlamları verilmektedir. Tietze’nin sözlüğünde kelime “kak- vurmak, dövmek, tepmek, itmek, galamak” şeklinde izah edilir (Tietze 2016: 58).

Sözlüklerde geçtiği şekliyle mısraı günümüz Türkçesine şu şekilde aktarabiliriz:

*Dest-i red urup hasret ile dûzaha kakma
Biz sana kavuşma arzusu içinde iken sen bizi ret eliyle cehenneme itme, ateşlere atma.*

Şairimiz Hz. Peygamber’e kavuşma arzusu ile yanarken, onun tarafından kabul edilmeme korkusu içinde Hz. Peygamber ile birlikte olamamanın kendisine cehennem gibi geldiğini düşünmekte ve Hz. Peygamber’e “Beni senden uzaklaştırma” diyerek yalvarmaktadır. Burada şair için cehennem Hz. Peygamber’den uzak kalmaktır. Dolayısıyla burada cehennem benzetme yolu ile şairin hissiyatını ifade etmek için kullanılmıştır. Aynı kafiyenin kullanıldığı diğer beyitte ise hasret ateşi ile yanmak şeklinde çok yaygın kullanım söz konusudur. Dolayısıyla aynı kafiye ile biten mısralardan ilkinin “kakma” olması ihtimali mümkün görünmektedir.

³ Bu kaydı alan Kutsi Erguner’e Hafız Cevdet Soydanses’in ezbere okuyup okumadığını sorduğumda şu cevabı verdi: “Evet tabii ki ezbere okudu hatta kayıta bir ara şaşırmış gibi olup hatırlayarak devam ediyor.” (Görüşme WhatsApp üzerinden gerçekleşmiştir).

Şu ana kadar yapılan açıklamaları özetleyecek olursak Şeyh Gâlib'in meşhur müseddes naat-ı şerifindeki *müebbed* ve *burhan* tercihleri makul görünmemektedir. *Yakma* olan mısraın kafiyesinin *kakma* olma ihtimali ise çok daha yüksek olup metnin anlamını da güzelleştirmektedir.

KAYNAKLAR

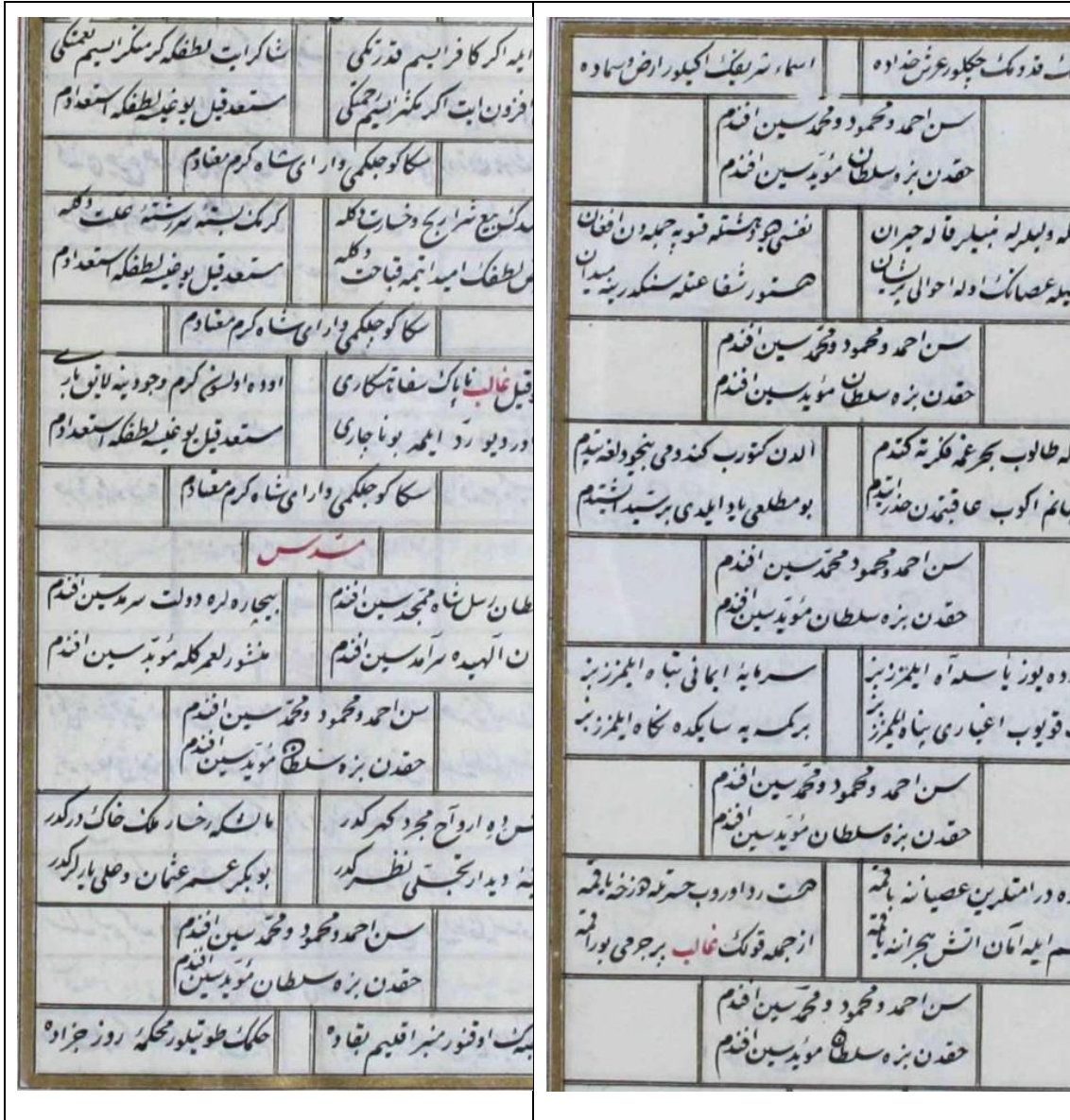
- Clauson, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary Of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.
- Çantay, Hasan Basri (1966). *Âkifnâme (Mehmed Âkif)*. İstanbul: Ahmed Said Matbaası.
- Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Emiroğlu, İbrahim (2013). *Klasik Mantığa Giriş*. Ankara: Elis Yayınları.
- Ersoy, Mehmet Akif (1996). *Safahat*. Haz. Ertuğrul Düzdağ. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Gürer, Abdülkadir. (1993). “Şeyh Gâlib Divanı İnceleme-Metin”. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- İnciroğlu, Yunus (2018). “XIX. Yüzyıla Ait Bir Şiir Mecmuası 1b-100b (İnceleme-Metin Çeviri Yazısı ve İndeks)”. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Kaçalin, Mustafa S. (2021). *Divânü Lügâti't-Türk*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Kalkışım, Mushin. (1994). *Şeyh Gâlib Divanı*. Gözden geçirilmiş ikinci baskı. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Okçu, Naci. (2011). *Şeyh Gâlib Divanı: Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umumi Tahlili*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şeyh Gâlib. *Divân*. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi nr. 2676; Halet Efendi nr. 657.
- Şeyh Gâlib. (1252). *Divan-ı Şeyh Gâlib; İbtida-i gazeliyat; Hüsn-ü aşk-ı Gâlib Dede*. Bulak: Matbaatü's-Sahibi's-Saadeti'l-Ebediyye.
- Tietze, Andreas. (2016). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*. Ankara: TÜBA.
- Yılmaz, Ozan. (2023). *Şeyh Gâlib Divanı*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

url1: <https://www.youtube.com/watch?v=AgnbDrnTO3U> [Erişim Tarihi 10.03.2023].

url2: <http://nagmeiask.blogspot.com/2015/10/hafz-cevdet-soydances.html> [Erişim Tarihi: 23.06.2023].

Ekler

Ek-1: Süleymani Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu nr. 2676.

Ek-2: Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Koleksiyonu nr. 657.